

1

Binnen stonden ze mij op te wachten, de loeders.

Ik duwde de zware voordeur open, het lawaai loeide me tegemoet. Liefst was ik meteen omgedraaid – te laat, een benige hand greep me bij de strot. Onder triomfantelijke kreten werd ik de donkere gang ingezeuld; het rook er naar bier, zweet en regenjas-sen. Bij een zijdeur zette ik mij een ogenblik schrap, uit principe, wat me een mouw en alle knopen van mijn overhemd kostte. Een ijzersterke bruant pikte mij van achteren op en duwde me hoog de lucht in. Dit gaf mij een fraai uitzicht op het tafereel aan mijn voeten, heel even maar, voordat ik er zelf als een zak aardappelen in neersmakte.

Ik zag een rechthoekige ruimte met een hoog plafond en sierlijke ramen. Roodpluchen gordijnen hielden de grijze dag buiten, twee elektrische kronen gaven licht. Een korte zijde van de zaal werd ingenomen door het buffet, de andere door de haard. Hier-tussen woelde een schreeuwende, zwetende mensenmassa, voor het merendeel met haar op het hoofd, maar hier en daar met witte, kale koppen – zoals ikzelf – die verloren ronddobberden als boeitjes in een stormachtige zee. Nog even zag ik een spiernaakte figuur mistroostig in een enorme bestekschaal zitten, zichzelf met een pollepel water over zijn knikker gietend. Toen tuimelde ik midden in de warboel van omgevallen stoelen en tafels en gebroken glas. Het was de eerste dag van de groentijd, 1937, en ik lag op de vloer van sociëteit Minerva, hoofdkwartier van het Leidsch Studenten Corps.

Het Corps van voor de oorlog was – behalve in enkele aangelegenheden van zijdelings belang zoals studie, leerplan, colleges, examens, professoren en de universiteit zelf – het hart van de Leidse academische wereld. Het telde slechts enkele honderden actieve leden, allemaal onmiskenbaar mannelijk, maar als het hart van Leiden beschouwde het zichzelf natuurlijk als het hart van Nederland, en aangezien Nederland de kern vormde van Europa en Europa het middelpunt van de wereld... Enfin, het Corps was belangrijk.

Verder was het innig de overtuiging toegedaan dat, zo al niet in de ogen van God dan toch wel van iedere weldenkende Europeaan

en Nederlander, alle mensen onevenwaardig geschapen waren. Ieder zijn plaats weten en verder je smoel houden. In dit systeem had de voorzienigheid een zeer speciale plaats voor de Leidenaar ingeruimd, en of je nu in Leiden woonde of er aan de universiteit studeerde of beide, niemand behalve een corpslid kon zich Leidenaar noemen.

Je hoorde in het Corps thuis of je hoorde er niet. Zo niet, dan was je een 'rotte peer', heel eenvoudig, en werd door niemand gemist als je uiteindelijk met de stille trom verdween, onherroepelijk. Dit draaide geenszins om hersens of talent. Ook geld was niet alles. Maar een plat accent kon je de das omdoen. De enige keer in mensenheugenis dat zo'n accent samenging met een adellijke titel veroorzaakte zulke psychologische spanningen in de andere corpsleden, dat zij het fenomeen ten slotte uit puur zelfbehoud links lieten liggen.

Waardering berustte dan ook niet in de eerste plaats op prestaties. Integendeel, te veel presteren was ongewenst. Het vlot aflopen van de studie vereiste tact en deemoed. Met veel meer ontzag werd iemand op Minerva nagewezen die vijfdejaars was zonder ooit een examen te hebben afgelegd. Tenminste, als hij zich gedroeg met stijl: niet wát je deed, maar hóe je het deed, vooral als je niets deed.

De Leidse stijl was wereldvermaard en omvatte alles, van de grijsflanellen broek met blazer of sportjasje tot het opzetten van een onredelijk grote scheur, de bekende 'Leidse bek' die zeer bewonderd werd als teken van ongebreideld zelfvertrouwen. Aangenomen natuurlijk dat het een corpslid betrof; bij anderen werd het beschouwd als teken van onbeschoftheid. Verder kende de Leidenaar zijn wijnen of deed alsof, zei 'môge' in plaats van 'proost', waardeerde iedere soort van mateloosheid en kon eindeloos debatteren, bij voorkeur over onderwerpen waarvan hij niets wist. En hij studeerde af, vroeg of laat.

Wat het Corps van onuitstaanbaarheid redde, was dat het zichzelf nooit helemaal serieus nam. Het trok een ernstig gezicht, maar kon ieder ogenblik in lachen uitbarsten; het was de meest belangrijke zaak ter wereld, maar de herinnering eraan bleef een glimlach. Als je erin thuishoorde. Ik, plat op m'n smoel op de vloer in Minerva, in het vuil en bier en glas, met mijn kale kop en

gescheurde hemd en generaties van Leidenaars in mijn familie, hoorde erin thuis.

Niet dat ik mij ooit veel om familie heb bekommerd. Van mijn voorouders weet ik niets behalve dat er een als kolonel tijdens de Russische campagne van Napoleon in de Berezina is verdronken. Dit lot sprak blijkbaar tot de verbeelding van mijn vader, overigens alleszins een nuchter man, want toen we ooit op een bijtende winteravond zwijgend het Plein in Den Haag overstaken, op weg naar De Witte, hoorde ik hem opeens tegen zichzelf mompelen: ‘God, god, wat moet die arme kerel het koud gehad hebben.’

‘Wie? Waar heb je het over?’

‘De Berezina,’ antwoordde hij geduldig, teleurgesteld in mijn gebrek aan perceptie. ‘Een volle voorvader van je.’

Ik kon mij er niet over opwinden. Wie in het leger van Napoleon diende terwijl de Fransen ons land bezetten en Willem van Oranje in Engeland liep te ijsberen, zat fout. Hij had zeker thuis verteld dat hij de westerse beschaving tegen de Russen ging verdedigen. Die Berezina kon mij niet koud genoeg zijn.

Dankzij verbeterde navorsingen van een meer recente oom weten wij dat de familie uit Onstwedde stamt, een dorp in Groningen, waar onze naamwortel voor het eerst opduikt in de annalen van een vijftiende-eeuws heksenproces. Vervolgens probeerde hij ons via een of andere kronkel in de tussenliggende eeuwen aan de adel te liëren, hetgeen mislukte waarop hij NSB’er werd, na eerst uitdagerend te hebben afgekondigd dat we toch gerechtigd waren een kroon in ons schild te voeren. Mijn vader wees deze uitspraak vernietigend van de hand, maar gaf mij toch op m’n achttiende verjaardag met enig ceremonieel een gekroonde zegelring cadeau, een staaltje van sociaal opportunisme waar ik mij enthousiast bij neerlegde. Aangezien de rest van ons wapen een bucolisch tafereel van boompjes en haasjes afschildert, was het effect feeëriek.

De economische en culturele mogelijkheden van Onstwedde zijn niet onbegrensd, zodat de familie al vroeg naar Holland emigreerde. Daar vinden we mijn grootvader, student rechten in Leiden en later advocaat te Amsterdam. Hij had een deftig kantoor op de hoek van de Herengracht en de Vijzelstraat en reed rond in de tweede auto van heel Nederland, een Spijker. De statige jurist

stond algemeen in hoog aanzien, totdat hij een verkiezingscampagne organiseerde die bekroond werd met zijn intrede in de Provinciale Staten als... socialist. Hoe de familie deze slag te boven is gekomen weet ik niet, maar pas laat in mijn leven kwam ik deze duistere pagina op het spoor, en toen mijn vader het gerucht bevestigde, schudde hij nog z'n hoofd in half geamuseerd ongeloof.

De drie zoons van mijn grootvader leefden cultureel scherp gescheiden: de oudste was francofiel, de tweede anglofiel en de jongste germanofiel. Dit ging zo diep dat het hun hele persoonlijkheid beïnvloedde, zodat er naast de drie Nederlanders een sardonische Fransman, een koele Engelsman en een joviale Duitser leken te bestaan. Kleding en taalgebruik, muziek en literatuur, filosofie en wereldbeschouwing, alles werd erdoor gekleurd. Ook de politiek. In vreedstijd kon dit tot interessante discussies leiden, maar toen oorlog en bezetting de Nederlandse verhoudingen op scherp zetten, spatte de familie erdoor uiteen. Ik bofte – mijn vader was de anglofiel, zodat ik automatisch goed lag in het grote conflict. Sommigen van mijn neefjes en nichtjes waren niet zo fortuinlijk.

Twee van de drie broers gingen studeren, in Leiden natuurlijk; mijn vader, die een avontuurlijke inslag had, vertrok naar Nederlands-Indië. Daar trouwde hij met Corrie, dochter van Koos Vrede die zich als student, ook alweer in Leiden, onsterfelijk had gemaakt als boeg van de *Sans Nom*, een vier van Njord die nooit een race verloor. Gedurende internationale wedstrijden in Antwerpen lag de boot op een keer zo ver voor – volgens grootvader Vrede – dat de Leidenaars als groet aan de toekijkende Belgische koning de riemen streken, kaarsrecht de lucht in, en zo de tribune langsgleden de eindstreep over. Twee van deze riemen hangen nog in het clubgebouw van Njord.

Op 3 april 1917 werd ik geboren in Soerabaja. Mijn prille jeugd bracht ik grotendeels door in de hogere regionen van een massale waringinboom, onzichtbaar voor mijn ouders die mij tegen de avond met beloften van voedsel naar beneden lokten. Wij woonden in een huis met marmeren vloeren, want er werd toentertijd op Java in de cultures veel geld verdiend, iets wat mijn vader als koffie-, rubber- en suikerplanter ten zeerste toejuichte. Hij hield oprecht van Indië en zijn volkeren en was zich ernstig bewust van

Kiplings ‘white man’s burden’, maar *Max Havelaar* stond bij ons niet in de boekenkast. Wel stonden er in de garage een Buick en een Willy’s Knight.

Uiteindelijk moest ik naar school. In de eerste klas begon de dag stevast met een race tussen de klasgenootjes wie het snelst de letters van *Ot en Sien* correct op zijn woordenbordje wist te plaatsen. Ik verwachtte natuurlijk nummer één te worden, veruit, maar tot mijn ontsteltenis werd ik de eerste morgen verslagen door een Chinees meisje, Elvira Tan; haar naam staat tot m’n dood in mijn geheugen gegrift. Dit was voor mij ten enenmale onaanvaardbaar en drie maanden lang stortte ik mij iedere morgen knarsetandend in de strijd. De rest van de klas kwam er gewoon niet meer aan te pas, maar hoe razendsnel ik de lettertjes ook manipuleerde, er waren er altijd nog een of twee over als Elvira’s zilveren stemmetje haar triomf verkondigde. Ik wist niet of ik haar moest vermoorden of liefhebben, maar sindsdien heb ik nooit de fout begaan een vrouw of een oosterling te onderschatten.

Vakanties brachten we in de bergen door, waar ik met paard en windbuks dagelijks de bossen in verdween voor geheime ontmoetingen met Winnetou en Old Shatterhand, die keer op keer versted stonden van mijn moed en vindingrijkheid in hachelijke omstandigheden. En als ik tegen donker na een succesvolle besluiping het schraal verlichte vakantiehuisje had overrompeld, dan keek ik tevreden de kamer rond: m’n vader, m’n moeder, m’n zusje Ellen, mijn familie, mijn wereld. Mijn leven was in evenwicht.

Maar ik had buiten grootvader Vreede gerekend. Op het top punt van zijn juridische carrière nam hij plotseling ontslag als vice-president van de Raad van Justitie te Soerabaja, kocht een kalkgroeve bij Semarang en verhuisde naar een spookachtige buitenplaats aan de rand van de rimboe. Als succesvol planter ontging de mystiek hiervan mijn vader ten enenmale, en toen de kalkgroeve enkele jaren later geheel voorspelbaar failliet ging nam hij zijn schoonvader gelaten bij ons in huis. Koos Vreede trok in een kamer aan de achtergalerij en daar, tussen de middag als het huis amechtig van de hitte doodstil om ons heen lag, met z’n kleinzoon op schoot en al zijn roeimedailles in een glinsterende hoop midden op tafel, overtuigde de boeg van de *Sans Nom* mij

dat aan het andere einde van de wereld, in Holland, in Leiden, de mooiste jaren van mijn leven op me wachtten.

Ik hield mij laag bij de grond en schoot op handen en knieën Minerva door. Bijna had ik een veilig heenkomen gevonden onder een tafel in een hoek, maar ik werd nog net onderschept.

‘Je naam, feut!’ bulderde mijn overweldiger. Feut: afkorting van ‘foetus’, een alleszins verdienstelijke beschrijving. Ik zei hem mijn naam.

‘Ah! Familie van Humphrey?’

Oom Humphrey, de francofiel! Ik bespeurde een sprankje belangstelling en verzekerde hem vurig dat Humphrey mijn favoriete oom was. Dit had tot gevolg dat we minstens tien minuten rustig mijn familielid bekeuvelden, in ieder opzicht een normale, beschaafde conversatie, behalve dan dat ik plat op mijn rug op de grond lag met de rechtervoet van mijn gesprekspartner stevig op m’n borst. Haast had hij niet; hij stak een pijp op en keek tevreden om zich heen. Ouderejaars, dacht ik bij mezelf, met ontzag en niet zonder voldoening. Vierdejaars, misschien wel vijfde...

Senioriteit vormde de grondslag van het Corps, niet minder dan in de starste vakvereniging. Ieder die meer corpsjaren telde dan jezelf, was God en Minerva zijn hemel. Absolute gemoedsrust werd in de sociëteit dan ook alleen aangetroffen bij de buffetbedienden.

Een eerstejaars had slechts één doel in het leven: tweedejaars te worden. Hij betrad Minerva met zwaar hart en schichtig oog, zat urenlang aan zijn aangewezen, overvolle tafeltje zich koesterend aan de veilige warmte van zijn jaargenoten, keek heimelijk in ’t rond tussen hoop en vrees dat iemand hem herkennen zou, en liep ten slotte driemaal naar de wc om opgemerkt te worden. Toch kwam gewoonlijk het hoogtepunt van zijn avond wanneer de bediende hem met ‘meneer’ aansprak.

Het hoofddoel van de tweedejaars bestond eruit niet voor een eerstejaars aangezien te worden. Dit streefde hij na door ostentatief de jongerejaars het leven zuur te maken. Evolutioneel stonden ze echter nog zo dicht bij elkaar, dat hij zich uiteindelijk vaak in verwarring terugtrok naar Den Haag of het Gooi, waar hij de held kon spelen op de danspartijtjes van zijn jongere zusje.

De derdejaars mocht aan het raam zitten, waar hij achteloos de nauwverholen vijandigheid van de Leidse mannelijke bevolking over zich heen liet gaan, maar een scherp oog openhield voor de vrouwelijke. Ook had hij het onbeschrijflijke voorrecht verworven met een wandelstok te mogen lopen (maar niet met een paraplu), waarvan hij zo onafscheidelijk was dat hij verdacht werd ermee naar bed te gaan. Het ritmische getik begeleidde hem op zijn dwaaltochten, een vertrouwde stem in het koor van wandelstokken die de oude grachten en steegjes van Leiden betikten, vooral 's nachts wanneer zij in het donker aankondigden: 'Hier loopt een Leidenaar.'

Vierdejaars waren belangrijk of ze werden het nooit, want uit hun rangen kwamen de officiële bestuurders van het Corps voort. Dit voltrok zich op een of andere mysterieuze wijze waarbij geen enkele student medezegging had, laat staan stemrecht. Zij die zich zo het collegium inkonkelden, het hoogste corpsbestuur, werden door de leiders van regering en industrie gekenmerkt als 'mannen van de toekomst'. Zij liepen met statige stap, hielden te pas en te onpas toespraken en omringden zich met een aura van schier ondraaglijke verantwoordelijkheid, die zich echter veelal uitte in het aanzitten aan intieme dineetjes en het proeven van legendarische wijnen. De overige vierdejaars zaten rond de haard, een schrale troost.

De vijfdejaars vormde een majestueuze verschijning die zich met kalme waardigheid door de rangen van zijn protégés bewoog, een glimlach hier, een knikje daar... behalve als hij dronken was, en dat was dikwijls; dan werd hij zo gevaarlijk als een Kaapse buffel. Hij bezat het unieke voorrecht zich in overjas en hoed in Minerva te mogen bevinden, hetgeen hem op warme dagen voor een afgrijselijk dilemma plaatste. Na het vijfde jaar versmolt je in de grauwe rangen van oude rakkers die niets anders deden dan vergelijken wie nu wel de oudste was.

Ik hield mij muisstil onder de voet van mijn pijprokende vriend, want vergeleken bij wat er om me heen gebeurde ging het mij best. Overal zaten groenen op de vloer, hun habitat voor de komende weken, en iedereen had lol behalve zij. Ouderejaars dronken bier en jenever, en door het gelach en geschreeuw klonken kletsende klappen op kale koppen. Hier en daar verrichtte een

feut in hoge nood een smadelijke opdracht, zoals een boom van een vent op een tafel naast mij die een spiegelei moest uitbeelden. Tranen biggelden hem langs de wangen. Een andere werd bij zijn kraag langs de vloer gesleept, door omgevallen stoelen, bier en glas, maar toen hij voorbijkwam gaf hij mij een opgewekte knipoog. Weer anderen stonden verloren in het puin, als verdwaalde lammetjes, tot een nieuwe groep kwelgeesten zich op hen stortte en wegvoerde. Door dit alles bewogen zich de bedienden met bladen vol glazen, onverstoord, alsof het de gewoonste zaak ter wereld was. Dat was het ook. Altijd zo geweest. Zou altijd wel zo blijven. Traditie.

Plotseling werd de voet van mijn borst geheven en zonder een woord van afscheid verwijderde mijn beschermer zich. Ik kon aan eenieder ten prooi vallen en schoot weer op handen en voeten op de tafel in de hoek af. Nog eenmaal liep het mis en voor een paar uur had ik het zuur. Klappen kletsten me om de oren en liters bier stroomden langs mijn rug, terwijl ik standvastig mijn hele mannelijke voorgeslacht verdedigde tegen aantijgingen variërend van algemene liederlijkheid tot verraad bij de Slag van Waterloo. Maar in een ogenblik van verwarring wist ik te ontsnappen en ongezien onder de tafel te duiken. Daar, in de schemerige ruimte tussen grijsflanellen benen van ouderejaars, werd ik mij na enige tijd bewust van een andere kale aanwezigheid.

‘Krediet,’ fluisterde hij netjes. ‘Chris Krediet.’

‘Van dokter Krediet, uit Wassenaar?’ Je moest altijd even weten met wie je te maken had.

‘Mijn vader.’ Heel voorzichtig schudden wij elkaar de hand, een geste uit een normale wereld die eindeloos ver achter ons leek te liggen. Daarna installeerden we ons voor een rustig praatje, als een subcultuur van haarloze holbewoners.

Christoffel Krediet, met zijn rode wangen en helblauwe ogen, zag er zelfs in het schemerlicht onder de tafel uit als Hollands welvaren. Dit was bedriegelijk in meer dan één opzicht. Eerstens bleek ook hij uit Indië te komen, geboren in Telok Dalem op Sumatra, en verder ontdekte ik al gauw dat die onschuldige blik een valstrik kon zijn, waarin je terecht kwam als je hem onderschatte. Gewoonlijk liet hij dan zijn prooi goedmoedig weer schieten, maar wie hem op een teer punt had geraakt stond tegenover een

vlijmscherp brein en bijtende humor. Eén ding stond onmiddellijk vast: met Krediet kon je lachen.

De minuten verstreken, het etensuur naderde. Bijna hadden wij het gehaald. We zaten met gekruiste benen tegenover elkaar, verdiept in conversatie betreffende het Franse ras, vooral het vrouwelijke. Chris, vinger in de lucht, was aan het woord: ‘Nu moet je goed begrijpen...’

Op dit ogenblik donderde de hele tafel boven ons hoofd omver. Kabaal, geschreeuw en gescheld, omvallende stoelen, rinkelend glas, studenten op de been en een doodsbanige feut die blijkbaar de schuld van alles was. Ik schoot meteen weg. Maar toen ik van een veilige afstand achteromkeek, zat mijn nieuwe vriend nog steeds onverstoort in het puin, kaal, kaarsrecht, roerloos, als een of andere vreemde archeologische vondst. Toen ging de etensbel.

Nauwelijks waren wij gaan zitten, vierentachtig kale koppen naast elkaar aan lange, houten tafels, of een bierige stem zette het ‘Io Vivat’ in. ‘Meezingen, schoften! Op! Op!’ bracht ons op de been, en terwijl we gehoorzaam meegalmden, schreed het collegium binnen, *summa summarum* van het studentendom: vijf statige jongemannen, stralend in rok en blauwe linten met zilveren orde-tekenen, hooghartig glimlachje op de mond, als Griekse goden van de Olympus afgedaald voor een nachtje kroeglopen in Hades.

De praeses, Student naast God, liep voorop. Hij had donkere ogen, zwart haar en een snorretje en was de kortste van de groep, maar toch bestond er geen enkele twijfel aan zijn overwicht. Zonder de geringste weifeling trad hij op de rug van een feut, die plat op de grond liggend als opstapje naar het podium fungeerde. Vanaf de hoofdtafel gaf hij ons een teken dat we konden gaan zitten, een nauw merkbaar knikje, en ik voelde zijn charisma door de zaal vloeien. Zijn naam was Ernst de Jonge; ik nam me heilig voor ver uit zijn buurt te blijven.

Het mocht niet zo zijn. Mijn naam werd uitgebruld en ik kreeg opdracht vanaf het podium het diner op te luisteren met een liedje in het Maleis. Ik besloot tot ‘Boeroeng Kakatoea’, voornamelijk omdat dit nagenoeg mijn totale repertoire uitmaakte. Blijkbaar werd deze keuze niet unaniem gewaardeerd, want iemand smeet mij een soepterrine naar m’n hoofd. Het hieropvolgende bloedbad benam iedereen de eetlust.

Toen ik later die avond op mijn studentenkamer zat bij te komen, met acht hechtingen in mijn voorhoofd en duizelig van bloedverlies, werd er zachtjes op de deur geklopt. Tot mijn ontsteltenis was het Ernst de Jonge. Hij nam me bij de arm en leidde mij naar m'n stoel terug. 'Ga zitten, ga zitten. – Mag ik even neerstrijken?'

'Natuurlijk... meneer.'

'Ernst. Zeg maar Ernst, zolang er geen andere ouderejaars bij zijn.' Hij glimlachte, wat zijn gezicht met de opvallende donkere ogen onverwachte charme gaf, en informeerde bezorgd naar mijn toestand. Van de trotse potentaat was geen spoor meer te bekennen. Hij kwam zijn verontschuldiging aanbieden – de welgemikte soepterrine had hij gegooid.

Ik bracht een fles Armagnac ter tafel en we dronken op de verzoening, de praeses collegii van het Leidsch Studenten Corps en de feut. Kon er iets glorieuzers bestaan? Grootvader Vreede had gelijk: Leiden was het centrum van de wereld.

2

Als je langs het hol van de ratelslang loopt zonder kiezelsteentje in je mond, val je dood neer. Morsdood. Is het waar? Is het niet waar? Het pad kromt zich door het donkerste deel van het oerwoud. Witte kelken van ketjoeboeng glanzen in de groene schemer, de lucht is zwaar van hun vreemde geur. Vergiftig, adem inhouden!

Het is doodstil, geen blad trilt, geen vogel zingt. Geen zonnestraal dringt door het bladerdak, het licht is mat, zonder schaduwen. Achter de volgende bocht ligt het hol. Mijn hart bonst in m'n keel, maar ik loop door, de bocht om, en daar is het – een zwarte spleet in de rotsen.

Niet stilstaan nu, vooral niet stilstaan. Nog dichterbij wordt het woud, nog zwakker het licht, en grijzer. Uit de donkere spelonk walmt een kille stank, klam en dood. Een rilling loopt door mijn botten. Doorzetten, nog een paar stappen en ik zal ervoerbij zijn. Ik kijk links noch rechts en vooral niet naar het hol. En het kiezelsteentje?... Zou het waar zijn? Mijn vader zegt dat het non-

sens is, maar de oude man met de rode lippen in de desa heeft het mij verzekerd. ‘Probeer het maar zónder, als je het niet gelooft.’

Ik stop het kiezelsteentje in mijn mond en zuig zo hard als ik kan. Nu dóórlopen, niet achteromkijken, vooral niet achteromkijken, kalm doorlopen. Ik ben erlangs. Het wordt lichter. Ik leef nog. Ik ben zes jaar oud.

Wij wonen in de laagvlakte, in het huis waarin ik ben geboren. Het kijkt uit op de Brantas-rivier. In de moesson bruist en schuimt het bruine water – zeker weer de haai (soera) en de krokodil (boeaja) die erom vechten wie koning zal zijn... soera-boeaja... Soerabaja.

In de tuin staat een waringinboom. Ik val er nooit uit. ‘Die boom is jou goedgezind,’ zegt de kebon. ‘Je moest eens iets terugdoen.’ Als kokkie klapperkoekjes bakt steek ik er ongezien een paar in m’n zak voor de waringin, een grote opoffering. ’s Avonds voordat ik naar bed ga, klem ik ze stevig tussen twee takken, hoog boven de grond. De volgende morgen... ze zijn weg! Heeft een slang ze opgegeten?

We gaan met vakantie naar Tosari. De maan staat vol boven de bergrug. Uit het raam van ons huisje zie ik hoe een donkere hap zich langzaam over zijn oppervlakte uitbreidt. Een boze geest tracht het hemellichaam te verslinden; de tong-tongs bonzen door de nacht om hem te verdrijven. Algehele maansverduistering, de schaduw van de aarde. Ik ben pas acht jaar, maar ik weet er alles van. Ik sluip mijn bed uit in m’n hansopje en ren naar de kampong. De Javanen hurken om een vuur, roken strootjes en lossen elkaar af in het slaan op de uitgeholde stam. De schaduw vreet voort, de spanning groeit, steeds sneller klopt mijn hart. Nu is de maan geheel verdwenen... Zou zij ooit terugkeren?

Als ik dertien ben, in 1930, gaan we naar Holland. Voorgoed. ‘Moet het nou heus?’

‘Heus.’

‘Waarom nou?’

‘Je weet best waarom.’ Ik moet naar school in Nederland, net als al mijn vriendjes, anders worden we geen echte Hollanders. Maar ik laat veel in Indië achter. Daar staan zij op de kade in hun beste sarongs en baatjes: baboe, kokkie, djongos, kebon, klein en